A „TISZATÁJ" KÉRDÉSÉHEZ

A NAPOKBAN jelent meg a Magyar Irók Szövetsége szegedi csoportjának lapja, a Tiszatáj. Bár még nem mondhatjuk el — de ez az idő sincs messze —, hogy: „Szeged dolgozói nagy érdeklődéssel várták a helyi irodalmi és művészeti folyóirat megjelenését", de meg kell állapítanunk, hogy a Tiszatáj olvasottsága szinte össze sem hasonlítható az egy évvel előttivel, és azt is megállapíthatjuk, hogy az utolsó számok iránti érdeklődés is határozottan fokozódott. Ez természetes is. Elsősorban azért, mert a kultúrforradalom országos méreteket átfogó lendülete magával ragadta Szeged dolgozóit is. A szegedi munkások, értelmiségiek, dolgozó parasztok is nagy tömegekben hallgatnak a Párt szavára, amely kultúrális fejlődésünk fontosságára hívja fel nyomatékosan a figyelmet.

A FOLYÓIRAT iránti érdeklődés növekedése e mellett abban leli magyarázatát, hogy a Tiszatáj-munkaközösség írói is meghallották a Párt szavát: a dolgozók felé, a dolgozók problémái felé fordultak. Ha azt mondottuk, hogy a Tiszatáj olvasottsága összehasonlíthatatlanul megnövekedett az egyévivel ezelőttihez képest, — akkor azt is meg kell mondanunk, hogy a Tiszatáj irodalmi, művészeti és ezáltal politikai mondanivalója is összehasonlíthatatlanul színvonalasabb, ennek a mondanivalónak az értéke összehasonlíthatatlanul megnövekedett az egyévivel ezelőttihez képest.

MINDEZEK A TÉNYEK és jelenségek — a színvonal és az érdeklődés növekedése — azt bizonyítják, hogy azoknak volt igazuk, akik a Tiszatáj színvonalának emelését nem a „magasszínvonalú" írások, vagyis a kevesek által érthető és keveseket érdeklő, a dolgozó tömegektől távolálló témák felvetésében és megírásában látták, hanem a mai életünk legégetőbb kérdéseinek feldolgozásában. Mert ez a téma olyan gazdag és sokrétű, hogy ebbe minden belefér: a harcos mult haladó hagyományai, az egyre szépülő jelen és a ragyogó perspektívákat nyitó jövő nagyszerű képei. A Tiszatáj írói ezt az utat választották és ahogy a folyóirat legutóbbi számai erről tanúskodnak — ezen az úton is akarnak továbbhaladni.

A MOST KÉZHEZKAPOTT legújabb szám is erről tanúskodik. Somfai László a kuláktól elnyomott cseléd felszabadulásának történetét írja meg, Diószegi András új életünk legdrágább kincsét, a gyermeket énekli meg, Lőkös Zoltán pedig az agitátoroknak, új életünk tiszteletben álló és megbecsült embertipusainak munkáján keresztül a falu új életéről ír. De nemcsak a prózai írások, hanem a versek is a mai, a mi életünk mozzanataival, problémáival foglalkoznak. A szovjet költők, Prihogyko, Dolmatovszkij, Nyegodonov, Bednij jól fordított versei mellett (Szili Ernő fordításai) a szegedi költők egyre frissebb sorait olvassuk a lapban. Szabolcsi Gábor, „Szőregi csata" című verse a mult hagyományaiból kiindulva rajzolja meg a község mai életének egy néhány mozzanatát. Szép, gördülékeny szavak és komoly mondanivaló lehetőségei vannak a versben. Fogyatékossága az, hogy a mai szőregi csata hevességét nem teljesen fejezi ki. Szőreg parasztjainak új útra lépését, ennek a döntő eseménynek hatalmas jelentőségét nem adja vissza. Igy ír: **„Estére számok nőttek, Vörösre vált a térkép, — mutatta forradalmi Csatánk győzelmi képét. A falu egy család már, Közös jövőbe indul, De tudja, árulás les a Déli határon túl."** Azt kellett volna a költőnek elsősorban elmondani, hogy minek következtében nőttek estére a számok, — a termelőszövetkezeti gazdálkodás útjára lépett parasztok száma. Arra kellett volna rámutatni, hogy **harc következtében, hogy a felvilágosítás, a meggyőzés új szőregi csatájaképpen — és az ellenséggel való igen súlyos harc következtében.** Igaz, ott les az ellenség a déli határon túl, de az is igaz, hogy a határon innen is les az ellenség. Ez a kettős harc forrasztja egyre inkább eggyé a szőregi parasztokat — aminek most igen jelentős állomása az új, győztes szőregi csata, — az, hogy a falu termelőszövetkzeti faluvá lett. Ezeket a puszta, de igen jelentős tényeket kellett volna a költőnek még érthetőbben és még érzékletesebben megénekelnie.

IGEN SZÉP Lődi Ferenc „Emlékezés" című verse. Rengeteg gondolatot és érzést ébreszt fel az olvasóban és minden erőltetettség — vagy az ilyen témáknál néha előforduló szemforgatás — nélkü ábrázolja — az egyszerű ember — a kommunista ember — tiszta boldogságát. László Ibolya pattogó ritmusú, üde, „Ünnepi öröm" című verse szinte sugározza az egészséges, őszinte optimizmust. Ugyancsak szép a „Séta" című szerelmes vers is, bár itt találunk néhol mesterkélt sorokat (például — „Számhoz ér a szád", „— kedves, hozzád még az éjjel álomhajó visz".) Az ilyen és hasonló megfogalmazások azt mutatják, hogy a költő — hiszen még egészen fiatal — nem élte át az élményt, mások által megírt szavakkal és kifejezésekkel dolgozik. Valahogy olyan a hangja a vers némely részének, mint mikor a gyerek „adja a nagyot".

A Tiszatáj legújabb számában megjelent irodalmi alkotásokról mindezeken túl még igen sokat lehetne írni — és igen sokat kell is írni.

A MÁSODIK RÉSZ — körülbelül terjedelemben megegyezik az előbbivel — könyvkritikákból, zenei és színházi beszámolókból, könyvismertetésekből áll. Igen komolyan kell értékelni azt, hogy sok könyvismertetést találunk a lapban, ami egyrészt az olvasó érdeklődését felkelti az új irodalmi és tudományos munkák iránt, — másrészt pedig azt is mutatja, hogy **az írói munkaközösség tagjai sokat és — jó dolgokat olvasnak.** A folyóirat második részében igen pozitívnek tartjuk, hogy konkrét helyi kultúrális kérdésekkel — a makói színházi előadásokkal, Szeged zenei életével, a Magyar Irók Szövetsége szegedi csoportjának megalakulásával — foglalkozik a lap. És ez a tény mondhatnánk fokozza az olvasó étvágyát a helyi kultúrális, művészeti és tudományos kérdések iránt.

BEFEJEZÉSÜL pedig meg kell állapítanunk, hogy a Tiszatáj utolsó számában találkozunk ugyan új nevekkel —, de még mindig kevés az új szegedi író jelentkezése. Ezt mutatja a most megjelent szám is. Itt — egy kivételével — mind már szegedi viszonylatban ismert név szerepel. És ezen nem is csodálkozhatunk, mert a Tiszatájnak még mindig nincs levelezési hálózata. Ezt sürgősen — és intézményesen, szervezetten — pótolni kell, hogy a következő számban már a munkások, parasztok, értelmiségiek — tehát az olvasók hangját is halljuk, ne csak közvetve az írók tolján keresztül, hanem közvetlenül is. És ha a Tiszatájban keressük az új neveket, az új írókat — fel kell vetnünk a régi — és ugyancsak nem szereplő nevek kérdését is.

Mondjuk meg nyiltan: ezek egy részének hiányzását nem sajnáljuk, de egynéhányuk távolmaradását hiányoljuk. Itt gondolunk elsősorban a szegedi Egyetem demokratikusan gondolkozó és érző professzoraira, tanáraira — akik közül ki tudásával, ki. irodalmi adottságával és képességével szintén emelhetné a lap színvonalát.

Végül pedig javasoljuk, hogy a Tiszatáj írói munkaközösség a lap most megjelent számának anyagát alapul véve, szervezzen a dolgozók különböző csoportjával — üzemekben termelőcsoportokban, diákotthonokban stb. — vitákat. Ezek a megbeszélések olyan tapasztalatokat adnak majd a lap szerkesztéséhez, ami biztosítja, hogy a következő szám még nagyobb és még határozottabb lépést jelent előre, mint a most megjelent — ötödik évfolyam első száma.

Fischer Annie zongora-matinéja

A vasárnap délelőtti Beethoven-Chopin szegedi hangversenyről megállapíthatnánk, hogy az előadó művész a finom árnyalatok és a hatalmas erő minden változatához a kifejezés technikai eszközeinek tökéletes birtokában van. A lélek legmélyebb rezdüléseit, az indulatok elsöprő viharát, a fuvolahangtól az orgonazúgásig érzékeny óriási zenekar színeivel érzékelteti. Megállapíthatnánk, hogy a tolmácsolt zeneművek szerkezeti felépítését egy tervező mérnök pontosságával rajzolta elénk. Ennél a kiváló szakmai sokoldalúságnál azonban több volt Fischer Annie játéka. Megindító volt, meggyőző volt, gondolatokat ébresztett és igazságokat tolmácsolt. Beethoven és Chopin mondanivalóit építette életszemléletünkben, velük tette erősebbé hitünket és meggyőződésünket.

Játékában — ahogyan Lenin jellemezte a kommunista munka stilusát — a tudományos tárgyilagosságot és az utunkból minden akadályt elsöprő forradalmi lendületet fejezte ki. Azért, mert Beethoven és Chopin stilusa, a klasszikusan tiszta kifejezésmód és az ő forradalmi lendületük stilusa ez. Fischer Annie ezt a legmélyebb lényegüket tette magáévá és adta át nekünk.

A Beethoven D-moll szonáta második tétele szinte a közvetlen emberi szó halk dallamával énekel az emberről, a német parasztról, akit a hercegek adói és a manifakturák rabszolgabérei nyomorítottak. Beethoven tiszta, derűs, nagy szive szót benne erről a türelmes, szegény népről és egy vasárnap délutáni, faluvégi vidám táno után álomba, nyugalomba kiséri őket. De úgy, azzal, hogy: pihenjetek meg, egyszer már eljön a holnap és akkor erősek lesztek.

A Waldstein-szonáta első tétele a mi békeharcunk, a dolgozó nép forradalmi, építő akaratának lehetne a kisérő zenéje. A második tétel a mi boldog biztonságunkat, erős nyugalmunkat festi, de egy percre sem hagyja el magát valami önelégült nyugalomban, hanem új válságokon, új problémákon küzdi át magát újra meg újra a gazdagabb, szebb, magasabbrendü életünk győzelmei felé. Erőnk, a mi biztos jövönk felé a folytonos, bátor küzdelem: ez a Beethoven-zene. Virágai, csodálatosan üde, álmodó szépségei a mi örömeinket ábrázolják, amiket a fejlődésünknek köszönhetünk, amiket a szabadságunk, a tanitóink, a Pártunk ad nekünk. Csodálatos illatú virágokat, Beethoven-dallamokat az utunk mentén.

A zenei szerkesztésük, — amelyet Fischer Annie világosan megértet velünk tanulságul, — a zenei motivum és az ellenmotivum küzdelme, kibontakozása a tételen belül, amig a tétel végére új, tökéletes egységben nem egyenlítődik ki a két motivum eltérő dallama. A dialektikus dallamfejlesztés, amely az ellentétekből a győzelemre és az új igazságra vezet: a klasszikus zenei szerkesztés alaptörvénye.

Ha Beethoven ezért a miénk és azért, mert a nép fia volt, a nép zenéjével a nép lelkében élő vágyakkal és küzdelmekkel fejezte ki a maga vágyait, álmait és küzdelmeit, akkor Chopint még jobban testvérünknek kell éreznünk minden percéért, minden izéért. Minden ütemét a népdal táplálja. Az F-moll balladában a nép lágy éneke alatt a lengyel forradalom előtti évek tompa morajlása hallatszik. A nép felgyullad a harcra, hősök példája és áldozata viszi diadalra a haladás ügyét. A lengyel nép szabadságharca is elbukott, ahogyan elbukott a miénk, de a szabadságharc dicsősége feltámadt, mert a nép örök és igaz az ügye. Ahogyan a mi ügyünk is igaz, amiért harcolunk, mert a béke ügye a nép örök, nagy ügye.

Az Asz-dur valcerben az erejében, örömében büszke, kérlelhetetlen és elpusztíthatatlan lengyel paraszt lába döng a sziklán. A „Bölcsődal"-ban egy kora őszi délután köd száll le Varsó házaira és az anya a holnap reggel kelő nap fényéről beszélget a kicsinyével. A Fiszmoll polonaise-ben is lengyel táncot hallunk, de milyen ez a tánc! A félelmetes erejű, a győzedelmes nép· himnusza.

A hangverseny közönsége hálás volt Fischer Annie, Kossuth-dijas művészünknek a mély, nagy gondolatok alázatos, igaz tolmácsolásáért. Szükségünk van rá azonban, hogy többen éljenek egy-egy ilyen nagy nevelő alkalom lehetőségével: munkásaink, üzemeink dolgozói és mezőgazdaságunk dolgozói is. Az ilyen alkalom mindannyiunké, mert a kultúra is a miénk, benne a zenekultúra.

Dr. Körmöczy László

Kerekes Szilveszter születésnapja

Ha felnőtt emberek — különösen pedig férfiak — virágcsokorral járkálnak az utcán, ez mindig azt jelenti, hogy valami rendkívüli, valami nem mindennapi dolog történik az életükben. Az ismerősök, — de az ismeretlenek is — különös érdeklődéssel szemlélik az ilyeneket. Vajjon hova viszi, vajjon kinek viszi, vajjon miért viszi?... Vannak ilyen „virágos" férfiak, akiknek szinte az arcukra van írva útjuk célja.

Én valószínűleg nem tartozom ezek közé. Most, kedden délután a rózsaszín papírba csomagolt ciklámenre, — amit igen óvatosan vittem, hogy le ne törjön a szára —, az ismerősök a legkülönbözőbbképpen reagáltak. Volt, aki a köszönésemet — miután végigsiklott szeme a virágon — helyeslő mosollyal fogadta, nyilván abban a tudatban, hogy feleségem születésnapjára, vagy hasonló alkalomra viszem a növényt. Volt, aki cinkosan kacsintott a virág láttán — és volt olyan is, aki részvéttel vette le sapkáját az üdvözlés alkalmából. (Bizonyára valami halálesetre vagy más szomorú históriára gondolt.)

De — ahogy a reagálásokból láttam — arra egyik ismerősöm sem gondolt, hogy a ciklámen Kerekes Szilveszterné született Lányi Margitkának viszem. (Valószínűleg Margitka sem gondolt rá, hogy éppen virággal lepem meg a klinikán, a kis Veszti — Kerekes Szilveszter és Lányi Margit elsőszülött fiának — születése alkalmából. Mondta is, hogy „Ilyesmit még nálad nem tapasztaltam".

Igy kezdődött a beteglátogatás. Aztán azzal folytatódott, hogy Margitka megkérte az ápolónőt, mutassa meg nekem a kis Vesztit.

— „Persze" — mondta enyhén mentegetőzve — „még egy kicsit hosszúkás a feje, de" — és ezt egészen halkan tette hozzá, hogy a többiek meg ne hallják — „az összes között Vesztikének van a legnagyobb haja".

Az üvegablakon keresztül mutatták meg a gyereket. Nyugodtan aludt, kis szája (akár az apjáé!) lágyan, ütemesen mozgott. Szép selymes hajacskája — az ápolónő is alátámasztotta egyébként Margitka állítását — okosan feküdt parányi fején — csak egy-egy eltévedt szálacska hajlott a pólyára. Örültem neki, mert szeretem a szüleit — és szeretem a gyereket — a gyerekeket. Hiszen minden gyerek egy kicsit az enyém, — a mienk is. Amikor szerszámot, tollat fogunk, amikor alkotunk, építünk, termelünk — ezekre a gyerekekre gondolunk. Kerekes Szilveszter is, én is és még vagy nyolcszázmillióan rajtunk kívül, velünk együtt.

Megdícsértem a gyereket, amikor visszamentem. Láttam, jól esik Margitkának. — És megmondhatom, ha még oly tojásdad alakú lett volna is a feje, ha egy szál haja sincsen, — akkor is dícsértem volna. Nem azért, mert tudom — az egyik kedves ápolónő magyarázta meg —, hogy majd meggömbölyödik az a fej, majd kinő az a haj, hanem azért, mert nem lehet nagyobb örömet szerezni egy fiatal anyának, mintha a háromnapos gyerekét dícsérik.

Mikor már szinte szálanként végigmondtam a kis Vesztike hajacskáját is, Margitka csillogó szemmel — és ha valamikor nyugodt lelkiismerettel állíthattam egy szemről, hogy csillog, akkor most igen — így szólt:

„Emlékszel, tavaly ilyenkor... igen, ilyentájban... ott a Zsótér-házban..."

— Igen — emlékszem. A dolog így történt:

*

Veszter akkortájt végezte el a művezetői tanfolyamot és igen fontos beosztást kapott az üzemben. Egy este — színházban voltunk ketten Vesztivel. — Margitka aznap éjjeles volt. — Hazafelé menet beszélgettünk sokmindenről. Egyszercsak megkérdezi:

„Te, neked mi a véleményed...? Nemcsak azért kérdezem tőled, mert jó barátom vagy, hanem azért is, mert ti már kilenc éve éltek együtt..."

— Valóban — ismételtem el magamban, én nemcsak mint barát, hanem mint kilencéves házasember is — és elsősorban, mint ilyen — igen illetékes vagyok ebben a kérdésben tanácsot adni.

Rövid megfontolás után azt mondtam neki, hogy igen — és ne spekuláljon sokat. Szeretik egymást, a Margitka is rendes leány, jó párttag — hát mit problémáznak.

Hogy ezért-e vagy anélkül is így örtént volna a dolog, nem tudom, — de két hét mulva nyakkendősen — ünnepélyesen ott álltunk az anyakönyvi hivatal előszobájában, négyen. Pándi Miklós volt a leány tanúja. Azt sem tudom, hogy miért a szombati napot választották Vesztiék, — biztos ez hagyomány —, de ha itt vagyunk, már ki kell várnunk a sorunkat.

Ugy is történt, hogy reánk is sor került és még utánunk is vártak jó páran. Mi sem szidtuk az előttünklevőket, mert a fiatalokkal együtt tanúként is nagyon boldogok voltunk — és remélhetőleg az utánunk következők is így éreztek velünk szemben.

Végre kinyílt a párnázott ajtó — és beléptünk a terembe. Az anyakönyvvezető — testes idős ember — a zsebkendőjével törölte a homlokát és magas, Ferenc József-korabeli keménygallérja alatt izzadó nyakát. Szólt is a „segédjének", — így nevezik tréfásan a hivatalsegédet, mert ő adja rá a széles szalagot, a „lelkek boldogsága feletti hatalom" jelvényét — hogy:

— „De befűtött János".

Az iratokkal még — mint ilyenkor szokás — valami hiba volt. Valami nem volt beírva, vagy aláírva. De az anyakönyvvezető megnyugtatott bennünket — látva, hogy idegeskedünk,

— „Majd helyreigazítjuk."

Valami ívet vett elő, tollat fogott és különböző kérdéseket adott fel Vesztinek. — Ugy látszik, Margitkánál rendben voltak a dolgok. — Minden símán ment az elején, az apja neve, foglalkozása...

— „Mikor született" — kérdezte az anyakönyvvezető az ívre hajolva.

Veszter körülnézett a szobában, a hivatalsegédre, Pándira, rám. Arca komoly volt, szemeiben a boldogság apró szikrái játszottak. Csendesen, de határozottan mondta:

— Ezerkilencszáznegyvenöt április negyedikén.

— Pándi — ott állt Margitka háta mögött — csodálkozott, majd mikor látta, hogy az anyakönyvvezető gépiesen írja a papírra — elkuncogta magát. János bácsi mozdulatlanul állt a háttérben — biztosan azon gondolkozott, hogy délután meg kellene kapálni a kertben a palántákat... Csak már elfogynának a páciensek.

Margitka se figyelt oda, bizonyára ő is másra gondolhatott.

Az anyakönyvvezető már a következő kérdést tette volna fel, de Pándi olyan hangosan nevetett, hogy szinte feldúlta a helyiség ünnepélyes hangulatát. Az öreg udvarias megbotránkozással nézett rá, aztán ránk — és végül az ívre.

Vagy félpercig mereven nézte a papírt. Először dühös árnyék borult az arcára, kissé megaszott tokája méltatlankodva feküdt rá a ferencjózsefi széles gallér peremére. Széles, fehér mandzsettája kétszer is méltatlankodva koppant az íróasztalon.

Aztán lassan eszmélt, enyhült az arca, ősz öreg tüskebajsza lassan mozgott fel s alá. Végtelenül félszegen nézett fel és szinte mentegetőzve emelkedett hatalmas testével a karosszékből.

— „Ugye... — úgy tetszett gondolni... hogy a felszabadulás ünnepe..., a dátum..."

Ügyetlenül izgett-mozgott, egyik lábáról a másikra ereszkedett.

— „Tessék elhinni... izé... megható..."

Nem tudom, hogy valóban meghatódott-e az öreg. De lehet. Mi — a János bácsi is eszmélt — azonban nagyon meghatódtunk. Pándi sem nevetett már. Mindannyiunkon valami nagyon komoly és nagyon vidám hangulat vett erőt. Mosolyogtunk szótlanul.

Az öreg szólt ismét:

— „Majd csinálunk egy másikat és oda beírjuk a... másikat..."

Veszter diktálta: „1923 május 19, Kevermes..."

*

Pár hónappal később szóba került köztünk az eset. „Tudod" — mondta Veszter — „valahogy úgy éreztem, hogy akkor, hogy ott azt kell mondanom. Hát mondd, azelőtt mi voltam én... Csak a nevem volt Kerekes Szilveszter, de én... én szinte nem is léteztem. Egy voltam mindig azok között az igen sokak között, akiket szintén senkinek számítottak... Nem számoltak velünk... de megtanultak számolni... Aztán tudod, ott, veletek, a Margittal annyira örültem... és lehet, hogy az öreg csőgallérja is ingerelt... De hidd el, nem viccből mondtam."

*

Elhiszem neked Kerekes Szilveszter és mindenki elhiszi, aki ismer téged. Mert ez valóban így van. Te is, én is, Pándi is, Margitka is, mindannyian ebben az országban, kik franciakulccsal — mint te, — tollal — mint én, — fonallal — mint Margitka, — körzővel és vonalzóval — mint Pándi, — mindnyájan, akik az újért, a szocializmus építéséért, a kommunizmus ragyogó jövőjének fényében dolgozunk — mindannyian 1945 április negyedikén születtünk.

BÓDAY PÁL